
Haber: “Tarihî Metinlerin Yayımlı Meselesi” Konulu İç Anadolu Bölgesi Dilcileri Sürekli Çalıştayı I Düzenlendi

Mehmet Turgut BERBERCAN¹

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çankırı-TÜRKİYE
E-posta: mtberbercan@karatekin.edu.tr

Her yıl geleneksel olarak düzenlenmesi planan *İç Anadolu Bölgesi Dilcileri Sürekli Çalıştayı*'nın ilki Kayseri'de, Erciyes Üniversitesi rektörlüğünün katkılarıyla Edebiyat Fakültesi'nde 18-19 Eylül 2014 tarihinde düzenlendi. "Tarihî Metinlerin Yayımı Meselesi" şeklinde belirlenen tartışma konusuna sahip olan çalıştayda; Eski Türkçeden Osmanlı Türkçesine, Türk dili tarihinin çeşitli dönemlerini tanımlayan metinlerin, bir başka deyişle tarihî Türk lehçelerine ait metinlerin yayımı bir mesele olarak genel çerçevede ele alınmış, özellikle metin transkripsiyonu (çeviriyazı), transliterasyon, metnin Türkiye Türkçesine çevirisinin (ya da aktarımının) yapılması, dizin hazırlama gibi bir çok işlemde dil araştırmacılarının ve metin edisyonu yapanların karşılaştıkları sorunlara değinilmiş ve bu sorunların nasıl çözüleceği noktasında bir çok konu ele alınmış, çeşitli boyutlarıyla tartışılmıştır. Türkiye'de bölgesel olarak akademisyenler arası etkileşimin ve fikrî güç birliğinin kurulması bakımından önemli bir örnek olarak sempozyum şeklinde tertip edilen *Ege Bölgesi Dilcileri Sürekli Çalıştayı*'nın ardından ikinci olarak, *İç Anadolu Bölgesi Dilcileri Sürekli Çalıştayı*'nın düzenlenmesi, en azından bir bölgeye mensup Türk dili araştırmacılarının bir araya gelerek tanışmaları, bölgedeki üstâdların meslekî birikimlerini yeni nesil araştırmacılarıyla paylaşmaları, meslektaşların işbirliği sağlayarak bilimsel görüş alışverişi yapmaları, yeni yayım ve çalışmalarını bilim camiasına tanıtmaları gibi sağladığı katkılarla Türk dili araştırmalarının gelişimi ve böylece perspektif kazanması açısından çok önemli birer yenilik ve başlangıç oluşturmuştur.

Tarihî Türk lehçelerine ait metinlerin yayımlarında muhtelif görüş ve yorumlar ekseninde pek çok farklı tekniğe rastlanması, dil araştırmacılarının değişik yorum, tercih ve alternatifler çerçevesinde birbirinden ayrılan yayımlar hazırlamaları ve teknik bağlamında, belli bir metot birliğinin yayımlarda bulunmaması temel konu olarak ileri çıkmıştır. Çalıştayda, tartışmaya konu olan belli başlı hususlar şunlardır: Türkiye'de yapılan metin yayımlarının transkripsiyon kısımlarının yarı transliterasyon özelliği göstermesi, transkripsiyonda kullanılan noktalama ve yazım ilkeleri; harf gösterimlerinin (kapalı *e /é/*, uzun ünlü, nazal *n /ŋ/* gibi), imlâ tutarsızlıklarının, Arapça ve Farsça yapıli tamlama kuruluşlarının, ayrı yazılan eklerin vs. gösterimindeki sorunlar; dizinlerdeki madde başı sorunları, varyantlı kelimelerin dizinde gösterimi, grammatikal ve bağlamli dizinlerin birbirinden aykırı bulunan niteliği, dizinlerin hacmi, dizinlerin çevrimiçi veritabanları kurularak belli bir standart dâhilinde sunumu, dizin programcılığının geliştirilmesi, dizinlerde esas alınan anlam sorunları, madde başı altında verilen eklerin dizimi, alfabetik ek dizinleri, metnin Türkiye Türkçesine çevirisinde (= tercüme veya aktarma) karşılaşılan çeviri sorunları, mükerrer yayımlar ve okuma intihalleri vs.

İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir çok üniversiteden gelen Eski Türk filolojisi, Yeni Türk dili ve Çağdaş Türk lehçeleri sahalarında çalışan yaklaşık 80 araştırmacının ve akademisyen adayları bir çok öğrencinin katılımıyla gerçekleşen bu çalıştayda sonuç olarak; Türk dili tarihini tanımlayan, Türk dilinin tarihî gelişimini örnekleyen ve bu sebeple tek kaynak olarak baz alınan tarihî metin yayımlarının değerine dikkat çekilmiş; ayrıca çok önemli olarak, metin yayımı yapan her dil araştırmacısının karşısına çıkan temel sorunlar çok sesli bir ortamda her yönüyle tartışmaya açılmış, böylelikle Türkiye Türkolojisi için belli bir vizyon sağlanmaya ve konunun bir mesele halinde bulunduğu vurgusu yapılarak çözüm için görüş birliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalıştay programı şu şekildedir: İlk gün, 18.09.2014 Perşembe günü saat 09:30'da, protokol konuşmalarıyla açılış başlamış; 10:00-11:00'da Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun, "Dîvânü Lugâti't-Türk'ün Yeni Yayımı Üzerine" başlıklı sunumunu gerçekleştirmiş, Prof. Dr. Ziyat Akkoyunlu ile birlikte hazırladıkları yeni Dîvan yayımının hazırlanış sürecini, karşılaştığı zorlukları, yayımda esas aldığı metot ve uygulamayı her türlü yapıcı eleştiriye açık olduğunu belirtmek üzere ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır (bkz. *Dîvânü Lugâti't-Türk, Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, TDK Yayınları, Ankara 2014). 11:15-11:45'te Prof. Robert Dankoff'un "Evlîya Çelebi Seyahatnamesi Yayınları Üzerine Notlar" sunumu gerçekleşmiş; 11:45-12:30'da Prof. Dr. Hamza Zülfikar'ın oturum başkanlığında, "Dîvân ve Seyahatname Yayınlarıyla İlgili Tartışma" başlıklı tartışma oturumu düzenlenmiştir. 14:00-15:15'te Prof. Dr. Semih Tezcan, "Metin Yayımlamak ve Yayımlanmış Bir Metni Yeniden Yayımlamak" başlıklı sunumunu gerçekleştirmiş, bu sunumda vaktiyle Doç. Dr. Sedit Yüksel tarafından yayımlanmış (bkz. *Mehmed, İşkname [İnceleme – Metin]*, Ankara 1965.) 8700 beyitlik Eski Anadolu Türkçesi metni *İşknâme* üzerinde Prof. Dr. İ. Hakkı Aksoyak ile birlikte hazırlamakta olduğu çalışmadan verdiği örneklerle Türkiye'deki filolojik tarihî metin yayımcılığının dünden bugüne gelişimini anlatmıştır. 15:30 - 17:00'da ise, Prof. Dr. Bilal Yücel'in yönetiminde "Tarihî Metinlerin Okunması ve Yayımlanması Üzerine Tartışma" başlıklı tartışma oturumu düzenlenmiştir. İkinci gün, 19.09.2014 Cuma günü saat 09: 30-10: 30'da, Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın, "Metin Yayınlarında Sözlükçe, Gramatikal Dizin ve Bağlamlı Dizin Hazırlanması Üzerine" başlıklı sunumunu gerçekleştirmiş, bu sunumda özellikle çok hacimli bulunan dizinlerin veritabanı halinde elektronik ortamda sunulması gerektiği vurgusu yapılmış; dizinlerde karşılaşılan genel sorunlara temas edildikten sonra, bilgisayar programlama teknolojisinin gelişmesiyle birlikte yeni dizin hazırlama programları ve çevrimiçi sözlükler gündeme taşınmıştır. 10:45-12:30'da, Prof. Dr. Çetin Pekacar'ın yönetiminde, "Tarihî Metinlerin Söz Varlığı ve Dizin Hazırlama Yöntemleri Üzerine Tartışma" başlığında bir tartışma oturumu, 14:00-15:30'da ise yine bir tartışma oturumu mahiyetinde

bulunmak üzere, Prof. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel'in "Tarihî Metinlerin Yayımı Üzerine Görüş ve Öneriler" başlıklı sunumu gerçekleşmiştir. 15:45-17:00'da, Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun yönetiminde değerlendirme ve kapanış oturumu yapılmış, bu oturumda çeşitli akademisyenlerin çalıştayla ilgili olarak değerlendirmeleri alınmış ve temenniler dile getirilerek çalıştay sona erdirilmiştir. *İç Anadolu Bölgesi Dilcileri Sürekli Çalıştayı*'nın fikren ve fiilen kurucusu olan değerli meslektaşım hocam Prof. Dr. Mustafa Argunşah'ın ve ekibinin yoğun gayretleri ve emeğiyle vücuda gelen bu birliğin, bir tanışma ve bilimsel tartışma platformu halinde her yıl bir başka İç Anadolu üniversitesinde düzenlenen ve isminde belirtildiği şekilde sürekli yapılan bir çalıştay olması ve çalıştayda dinleyiciye sunulanların kitap halinde yayımlanması ümit edilmektedir.

Filoloji ve dilbilimi araştırmalarının en önemli ayağını tarihî metinlerin yayımı oluşturmaktadır. Çünkü metinler, tarihî lehçe araştırmalarının temel malzemesi; içerdikleri söz varlığı ve gramer unsurları ile dilcilikte birer kılavuz ve asıl başvuru kaynaklarıdır. Bu noktada çalıştaydan çıkan bir başka önemli sonuç da dil araştırmalarıyla ilgili çalışmalar arasında tarihî metin yayımı çalışmalarının yapılması üstlenilen en zor çalışmalardan olduğudur. Öyle ki Prof. Dr. Semih Tezcan'ın vurguladığı şekilde, hoş karşılanmayacağı düşünülen bir hata yapma endişesi duyanların ve tarihî metin yayımının gerektirdiği detaylı dil işçiliği nedeniyle uzun sürecek böyle bir meşakkâtli işi üstlenmekten kaçınanların sadece eleştirmekle yetinip tarihî metin yayımı yapamadıkları görülmüştür. Filoloji tahsil eden bir öğrencinin çalıştığı alanda uzman olarak yetişmesi için mutlaka uğraştığı dil yahut lehçe ile ilgili bir metni tez veya kitap olarak hazırlaması, o dil ya da lehçe ile yazılmış metin üzerinde adeta bir kuyumcu titizliğiyle çalışması, dilin özüne bu yolla inmesi şart görünmektedir. Bugüne kadar Türkiye'de ve yurtdışında yapılan, basılan veya basılmayan tarihî metin yayımlarının tüm yönleriyle önemli bir işlev taşıdıkları, bilimsel gelişimin sağlanması yolunda herbirinin önemli bir ilk adım olduğu çalıştayda vurgulanmıştır. Yapılacak yeni tarihî metin yayımlarında yapılanın tekrarlanmaması, intihalden uzak bulunmak suretiyle metni bilim dünyasına kazandıran nâşirin çalışmasından alınanların kaydedilmesi yoluyla gerekli tüm atıfların yapılması ve her türlü bilimsel kritiğe açık belli bir metodolojinin bulunması pek tabii olarak çıkan diğer sonuçlardır.